

Євген Пікалов,
заступник Міністра юстиції
України

ПРОГРАМИ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ЯК ФАКТОР ПРЕВЕНЦІЇ ЗЛОЧИННОГО ВПЛИВУ В УСТАНОВАХ ДКВС УКРАЇНИ

Створення можливостей для реінтеграції ветеранів, учасників бойових дій та надання їм комплексної допомоги - є одним із ключових завдань Мін'юсту. Особливо це стосується ветеранів війни (учасників бойових дій), які з різних причин, порушили закон та за рішенням суду відбувають покарання в установах Державної кримінально-виконавчої служби України (ДКВС України) або в системі пробаційного нагляду (альтернативні види покарання, не пов'язані із позбавленням волі).

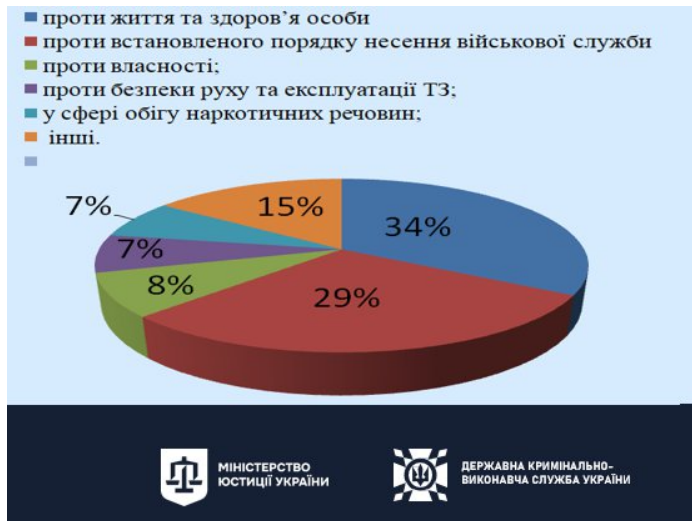
Ветеранська політика в ДКВС України реалізовується з дотриманням загальноприйнятих принципів гуманізму та справедливості з урахуванням наявних специфічних життєвих обставин у ветеранів. Зокрема:

- Людиноцентричності: орієнтація на потреби конкретного ветерана та його родини;
- Безперервності підтримки: супровід ветерана на всіх етапах переходу до цивільного життя;
- Комплексності: поєднання соціальних, психологічних, правових і реабілітаційних заходів;
- Спроможності: створення умов для індивідуального розвитку, реінтеграції та гідного рівня життя;
- Адресності та індивідуального підходу: урахування індивідуального досвіду участі в бойових діях, стану здоров'я, психологічних особливостей;
- Партнерства: взаємодія держави та громадського суспільства, долучення міжнародних партнерів, пошук та залучення ресурсів;
- Справедливості: рівний доступ до соціальних гарантій та допомоги, незалежно від рангу чи місця проживання (перебування), пріоритет для тих, хто втратив здоров'я.

- Вдячності та поваги: визнання особистого героїзму, патріотизму захисників.
- Гендерна чутливість: рівність прав чоловіків та жінок-ветеранів.

Зазначені принципи ґрунтуються на міжнародно-правових актах, вітчизняній законодавчій та нормативно-правовій базах, однак певної мірою розширюють їх та доповнюють. Зокрема – нині діючий, але суттєво «морально» застарілий Кримінально-виконавчий кодекс України [1].

За статистикою на березень 2026 року в установах виконання кримінальних покарань перебуває 506 ветеранів російсько-української війни, з них - 15 чоловік, це особи з інвалідністю, набутою у наслідок війни. Діаграма типів злочинів, скоєних ветеранами, свідчить про наявність у них специфічних психосоціальних потреб, трансформацій особистості й системи цінностей. Якщо детально зупинитися на кваліфікації злочинів ми отримаємо таку інформаційну діаграму:

Ці дані свідчать про те, що ветерани війни, які перебувають у місцях несвободи, у більшості не скоювали особливо тяжких

злочинів та відповідно спроможні при наданні комплексної підтримки та реадaptaції повернутися до повноцінного мирного життя у своїх громадах.

Водночас, за відсутності уваги до ветеранів війни з боку адміністрації установ виконання покарань, громадських інституцій (у тому числі релігійних) негативний вплив на учасників бойових дій прогнозовано спробує вчинити злочинний елемент. Колишні військовослужбовці, які пройшли війну, мають навички поводження з вогнепальною зброєю, вибуховими речовинами, вміють застосовувати методи конспірації, спеціального зв'язку, тощо. Усі ці чинники роблять ветерана «ідеальним» кандидатом до організованого злочинного угруповання [2].

Як один з напрямів превенції цього можливого злочинного впливу на ветеранів, Державна кримінально-виконавча запровадила комплекс реабілітаційних заходів:

- ✓ з кожним ветераном проводиться оцінка ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення, за результатами якої спільно з ним складається індивідуальна програма соціально-виховної роботи та визначаються шляхи вирішення його потреб;

- ✓ у межах співпраці з Міністерством у справах ветеранів України установами на місцевому рівні укладено 69 меморандумів про регіональну співпрацю та розпочато залучення фахівців із супроводу ветеранів війни в установах виконання покарань, де утримується вказана категорія осіб, що сприятиме реалізації їхніх можливостей, прав, соціальних гарантій;

- ✓ розроблено алгоритм дій персоналу установ із засудженими та ув'язненими, які є ветеранами війни та перебувають у кризових станах у зв'язку з чим мають ризики пов'язані із шкодою своєму здоров'ю (самогубства, членушкодження);

- ✓ надано сприяння та забезпечено можливість 120 ветеранам підвищити свій освітній рівень (професійна освіта – 51; повна загальна середня освіти – 13; неформальне навчання – 55); 184 ветерани працевлаштовані на виробничих об'єктах установи;

✓ запроваджено корекційну програму «Психосоціальні аспекти реадaptaції засуджених – учасників бойових дій».

Ця корекційна програма протягом півріччя 2025 року пройшла успішне пілотування та продемонструвала свою результативність у 6 установах виконання покарань [3], наприкінці минулого року вона затверджена наказом Міністерства юстиції України. Наразі – це системний напрям реабілітації ветеранів, який застосовується в усіх установах ДКВС України.

Головною практичною метою корекційної програми «Психосоціальні аспекти реадaptaції засуджених – учасників бойових дій» визначено досягнення позитивних змін у поведінці засуджених учасників бойових дій шляхом підвищення їх інформаційної обізнаності, а також розвиток важливих життєвих та соціальних навичок [4].

На даний час 119 ветеранів зараховано до проходження вказаної програми, 90 осіб успішно її завершили.

Звичайно, лише однієї програмою реадaptaції розв'язати наявні проблеми ветеранів, які перебувають в установах ДКВС України, неможливо. Програма має постійно доповнюватися та вдосконалюватися додатковим векторами комунікацій з учасниками російсько-української війни, зокрема запровадженням індивідуального супроводу та підготовці до звільнення, пошуку місця проживання, можливого працевлаштування, тощо [5].

Відповідно, ми визначаємо пріоритетні напрями розвитку ветеранської політики в ДКВС України:

1. Запровадження ефективних практик ресоціалізації, адаптації для повернення ветеранів до повноцінного мирного життя.

2. Формування пропозицій для вдосконалення нормативно-правових актів, що регулюють питання ветеранської політики.

3. Забезпечення безперервності процесу реабілітаційного супроводу ветеранів:

- в установах ДКВС;
- в умовах пенітенціарної пробації;
- постпенітенціарної опіки.

4. Організацію фахової підготовки, своєчасного навчання та підвищення кваліфікації персоналу для ефективної та дієвої роботи з ветеранами.

5. Систематизацію комунікаційно-інформаційних заходів із розвитку культури сприйняття ветеранів як захисників, підвищення рівня поваги та формування вдячного ставлення до їхнього подвигу.

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавчий кодекс України, - <https://ips.ligazakon.net/document/T031129>

2. Андрій Вознюк. Види організованих злочинних об'єднань у кримінальному законодавстві України та зарубіжних країн, - Вісник Національної академії правових наук України № 4 (91) 2017 - https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/_VA=8__4_2017-53-66.pdf

3. Повага та підтримка: у Менській виправній колонії триває програма реадптації ветеранів, 17 вересня 2025, посилання на ресурс - <https://www.facebook.com/departamentkvs/posts/pfbid0vP5cFixYmTrSU9XMFHzCn6cPTayShLrgia3mwb5CHpTLWw4e1xMADifcPQYowbL3l?rdid=rC3V1tWf43w4UGiU#>

4. Апробація програми У Південноукраїнській виправній колонії, 25 вересня 2025, посилання на ресурс - <https://kvs.gov.ua/note/new/19428/>

5. Підтримка ветеранів у місцях несвободи: індивідуальний супровід і підготовка до звільнення, 19 березня 2026 року, посилання на ресурс - <https://kvs.gov.ua/note/new/22816/>